

ximi in se continet, Trinitatis fide insignita demonstratur. Per coccineum colorem opera misericordiae et pupillis et viduis intelliguntur; per fimbrias quidem sinistri lateris sollicitudo figuratur vite activae. Per dextrum quod fimbriis caret, quies contemplativae; per amplitudinem brachiorum largitas eleemosynarum. Per casulam quae super omnia ornamenta induitur, sanctitas et justitia, quibus sacerdotalis gloria per omnia fulgere debet, designatur; pro loco quod duplex habetur inter humeros, proximorum cura et compassio, et in se parva mentis intentio, et per aliam duplicatam in pectore, doctrina in populo, veritasque qua debet ornari in mente. Per calceamenta linea quae candore nitent, et linea viciantur, ad currendum in malum prohibentur, **419** et in bonum festinare hortantur. Per sandalia quae desuper patent, sed subitus soleis a terra pedes prohibent, praefatores caelestia non debere ascendere neque terrenis inhare figurata.

Pallium quo super omnia ornamenta archipræsul utitur significat torquem quem solebant legitime constantes accipere. Per circulum quo circa humeros constringitur, timor et disciplina Domini, quibus se totam aequosque coepiscopos sibi quidem subditos regere debet, designatur. Per duas lineas a summo usque deorsum ex utraque parte, praedicatio utriusque Testamenti, et dilectio Dei et proximi sine intermissione. Corporale cui superponitur corpus Dominicum, non aliud quam lincum esse oportet, quoniam Joseph lincum mundum legitur emisse. dum corpus Dominicum involvit (*Matth. xxvii*); nam lincum purum germen est terrae, et Dominus verum et purum corpus habuit, non simulatum; et sicut lincum per multos labores vel sudores pervenit ad candorem, ita Jesus Christus multis affectatus passionibus migravit ab hoc saeculo, et ad candorem resurrectionis atque immortalitatis perductus est. Ita ergo qui corpus Domini in se recipere desiderat, per multos honorum operum labores et per castitatem mentis **420** et corporis debet se reddere mundum atque candidum, quod ita placari debet, ut necinitium, nec lincis, sic enim in sepulchro Domini sudarium inventum est. Sudarium est ligamen capitis, per caput divinitas designatur, quia caput Christi Deus est; volutio autem haec significat quia Christus qui in humilitate habuit initium nascendo, et finem moriendo, in di-

vinitate neutrum horum, sed semper esse habet. Triforme est corpus Christi, eorum scilicet qui gustaverunt mortem et morituri sunt. Primum scilicet sanctum et immaculatum, quod sumptum est ex Maria Virgine; alterum, quod ambulat in terris; tertium, quod jacet in sepulchris. Per particulam oblatae missae in calice ostenditur corpus Christi qui surrexit a mortuis; per comestam a sacerdote vel a populo, ambulans adhuc super terram; per relictam in altari usque in finem missae, jacens in sepulchris usque in finem saeculi.

De his qui ordinaverunt missam.

Consequentia missam celebrandi jam ad integrum composita ab apostolis et apostolicis ministris. Epistolae quippe et Evangelium recitabat Ecclesia ex antiquorum traditione, quae indigesta sunt in libro qui appellatur *Comes*, quem ad Constantium **421** Hieronymus scripsisse dicitur. Alexander VII papa qui instituit aquam (*s. add.* usum) benedicendi et aspersionem, inseruit memoriam Dominicæ passionis ad consecrationem Eucharistiæ. Primus Xystus VIII papa hymnum *Sanctus, sanctus, sanctus*. Telesphorus papa IX qui Quadragesimæ jejuniis sex hebdomadibus ante Pascha instituit, hymnum angelicum *Gloria in excelsis Deo* addidit. Damasius XXXV papa *Credo in unum Deum* solemnibus diebus cantari instituit ex decreto sanctae universalis synodi a CL episcopis Constantinopoli celebratae. Innocentius XXXVIII papa decrevit osculum pacis ad missam dari. Coelestinus XLI papa introitus, gradualia, offertoria et communionis ex psalmis modulari antiphonatum instituit. Leo XLIII papa in canone missae addidit *Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*. Gelasius XLVI papa collectas et praefationes composuit. Gregorius LXI papa *Kyrie, eleison, Christe, eleison, et Alleluia* extra Quinquagesimam, et in canone *Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari*, et orationem Dominicam, per quam apostoli solam consecrabant, post canonem consecrationis addidit. Ad haec omnia Sergius LXXX **422** papa hoc ultimum addidit, ut inter communicandum *Agnus Dei* a clero cantetur.

FUNDATIO X CLERICORUM COLLEGII DE ALBANIA

In ecclesia Rotomagensi, anno 1243.

(*Ex chartulario archiepiscopali Rotomag.*)

Petrus miseratione divina Albanensis episcopus **D** (59) universis praesentes litteras inspecturis, salutem in Domino.

Beneficiorum quae a nobili Rotomagensi Ecclesia multipliciter recepimus non immemores nec ingrati, dignum esse judicamus et animae nostrae valde necessarium, ut, et si non possumus et pro tot beneficiis a nobis et ab ipsa perceptis respondere condigne, saltem et aliquid rependamus quo cultus augmentetur divinus, et per hoc decor et honor ipsius in posterum conservetur. Hinc est quod diligent consideratione praehabita ad honorem Dei, et gloriosae Virginis, et B. Romani, in quorum honore est dicta ecclesia fabricata, ad praesens duximus ordinandum, ut per archiepiscopum qui pro tempore fuerit in Rotomagensi ecclesia ponantur, seu instituantur **423** in ea decem clerici idonei et honesti

qui continue in eadem ecclesia residebunt, quod quidem in receptione sua firmabunt proprio juramento, qui etiam in eadem ecclesia omnibus horis intererunt, nisi propter infirmitatem vel aliam causam sufficientem, honestam et necessariam, fuerint impediti. De his autem clericis erunt quatuor subdiaconi, tres diaconi, et tres sacerdotes, et nullus ponatur nisi vigesimum primum annum aetatis suae compleverit, et qui bene sciat legere et cantare. Hi autem clerici ex causa necessaria qualibet die deesse poterunt una hora, dummodo omnibus aliis horis intersint; quod si non interfuerint omnibus aliis horis, stipendium quod debent illa die percipere subtrahatur eisdem. Nullus autem a Matutinis, Missa, Nona, et Vesperis impune se poterit absentare; quoniam si una de istis Horis defecerit, etiamvis omnibus aliis Horis interfuerit debito sibi sti-

(59) Petrus de Collemedio, qui fuit Rotomagensis archiepiscopus.

pen.lio privetur illa die, nisi propter imminutionem de licentia cantoris vel hebdomadarii facta, vel ex alia causa honesta, sufficienti, idonea et necessaria se valeat super hoc excusare. Sane quilibet clericorum istorum singulorum percipiet duodecim libras Turonenses annuatim quæ pro rata per aliquem de ecclesia fide dignum et juratum **424** ad hoc faciendum, per cantorem de consilio majoris archidiaconi et thesaurarii, si presentes fuerint, vel eorum alterius qui præsens extiterit, deputatum, qualibet die distribuatur fideliter. Ita tamen quod ea quæ propter defectus subtrahentur clericis memoratis, per eundem archidiaconum, qui nulli in hæc parte gratiam faciet, conservabuntur fideliter, et per manum cantoris, majoris archidiaconi, et thesaurarii, aut duorum ex ipsis in pios usus, prout expedire viderint, expendantur. Ad hos autem redditus emendos et assignandos, deputamus mille et quingentas libras Turonenses, volentes ut per manus venerabilis Odonis Rotomagensis archiepiscopi amici nostri litteratissimi, necnon magistri Hugonis Pisani Rotomagensis, Petri de Papiæ, et Guillelmi de Rezena, Rotomagensis ecclesiæ archidiaconorum, Joannis de Campis, Guillelmi Laudii, et Hugonis de Alumnia, canonicorum Rotomagensium, si præsentibus fuerint, vel saltem per manus duorum aut trium ex ipsis qui præsentibus extiterint, una cum archiepiscopo qui pro tempore fuerit emanent, et assignentur ad faciendum prædicta. Quod si memoratum archiepiscopum amicum nostrum, vel aliquos, aut aliquem de jam dictis, antequam ista et **425** alia quæ continentur inferius compleantur, contingat decedere, futurus archiepiscopus succedat loco dicti archiepiscopi, et loco majoris archidiaconi ejus successor; loco vero prædictorum duorum aliorum archidiaconorum, succedant decanus et cantor memorati. Quod si aliqui ex eis antequam ista et alia quæ continentur inferius compleantur decesserint, in executione prædicta ipsorum successores loco eorum succedant, ita quod archiepiscopus cum ipsis omnibus, si præsentibus fuerint, vel saltem duobus aut tribus ex eis, supradicta et alia quæ dicuntur inferius exsequantur.

Verum si de supradictis mille et quingentis libris Turonensibus ultra summam centum viginti librarum ejusdem monete quam dicti decem clerici pro suo victu percipient annuatim, aliqui redditus emi poterunt, volumus quod illud quod superfuerit emptis redditibus supradictarum centum viginti librarum convertatur in emptionem reddituum ad emendam cappam choralis annis singulis pro clericis memoratis. Nos enim intendimus quod quilibet eorum, si fieri poterit, habeat annuatim unum cappam choralem, quæ viginti solidorum Turonensium pretium non excedat. Isti autem clerici simul in una domo jacebunt, ad cujus inceptiorem **426** ducentas libras deputamus ad præsens; in eadem etiam domo similiter simul comedent, si commode fieri poterit, et archiepiscopus qui pro tempore fuerit ad hoc eos arcere poterit, si viderit expedire. Præterea si aliqui de supradictis clericis se habuerit inhoneste, vel circa divinum Officium negligens extiterit aut remissus, vel ex culpa sua ad serviendum ecclesiæ inhabilis factus fuerit, ad denuntiationem decani, majoris archidiaconi, thesaurarii et cantoris qui pro tempore fuerint, aut duorum ex ipsis, eum sine magna discussione archiepiscopus amoveat, et alium substituat loco ejus. Non enim intendimus ut prædicti clerici sint perpetui, sed potius temporales, ut videlicet tantum ipsi percipiant supradicta quandiu servient ecclesiæ et honeste se habuerint, sicut decet. Verumtamen si propter senectutem, vel propter infirmitatem supervenientem, vel alias sine culpa sua ad serviendum ecclesiæ minus utiles facti fuerint, volumus quod propter hoc debeant amoveri, ne videatur afflictis afflictio superaddi. Videat autem archiepiscopus, qui pro tempore fuerit,

A ut in ponendis, seu institucendis in eadem ecclesiæ dictis clericis, habeat præ oculis solum Deum, et caveat ne in præjudicium divini **427** cultus, quem ad decorem domus Domini in ea cupimus ampliari, propter affectionem, vel preces, vel ut forsitan provideatur personæ potius quam ecclesiæ, gratia super hoc ulli fiat, cum nostræ intentionis sit ut sine acceptione personarum, idonei, honesti, et utiles ad serviendum ecclesiæ assumantur. Volumus insuper et ordinamus ut, si archiepiscopus qui pro tempore fuerit, prædictos clericos, vel aliquem ex eis cum loca vacare cogerit, a tempore scientiæ ultra mensem in dicta ecclesiæ ponere seu instituere distulerit, decanus et capitulum vices ejus suppleant; et si ipsi ultra alium mensem hoc facere distulerint, ad decanum, majorem archidiaconum, cantorem, thesaurarium, qui pro tempore fuerint, illa vice devolvatur potestas.

Cæterum si aliquis de prædictis clericis absens esse voluerit ab ecclesia, et causa morandi ad locum alium se transferre, ante recessum suum per mensem tenebitur hoc publice denuntiare capitulo, et archiepiscopo, si præsens fuerit, vel illi qui fuerit loco ejus, ut sic eo recedente provideatur quod loco illius substituatur alius, ne propter repentinum ejus recessum contingat ecclesiam ad tempus unius servitoris officio defraudari. Insuper ordinamus et volumus ut de redditibus viginti **428** sex librarum Turonensium, quas apud Locum-Veris [Gallicie, *Louriers*] enim, quas ex tunc Rotomagensi ecclesiæ damus, tribus vicibus in ecclesia prædicta fiat commemoratio nostri annuatim, videlicet in die nostri obitus, et in aliis duobus terminis per archiepiscopum, decanum, et capitulum assignandis, ita quod unoquoque termino canonicis qui interfuerint officio septem libræ Turonenses, et clericis de choro qui intererunt triginta solidi distribuatur, prout in eadem ecclesia fieri consuevit, residui vero decem solidi in die nostri obitus in pane per manus hebdomadarii pauperibus erogentur. Porro volumus ut, quandiu Dominus per suam misericordiam dederit nobis vitam, in eadem prædicta ecclesia in octavis nativitatibus B. Mariæ Virginis missa de eadem gloriosa Virgine celebretur, et canonicis qui intererunt illi missæ septem libræ de supradictis viginti sex libris, et clericis de choro qui intererunt triginta solidi distribuatur, prout est in eadem ecclesia consuetum; in crastino vero omnium sanctorum qua die dum vixerimus, volumus in dicta ecclesia pro animabus antecessorum nostrorum archiepiscoporum, et pro animabus parentum nostrorum qui ex hoc seculo transierunt commemorationem fieri, distribuatur **429** canonicis qui interfuerint officio septem libræ, et clericis de choro qui intererunt triginta solidi de pecunia supradicta, in illa etiam die decem solidi de supradicta summa in pane pauperibus per manus hebdomadarii erogentur; residuo vero octo libræ et dimidia Turonenses, distribuatur canonicis et clericis de choro prædictæ ecclesiæ, qui intererunt missæ de sancto Spiritu, quam XII Kalendas Junii in dicta ecclesia volumus, dum vixerimus, solemniter celebrari, ita quod canonici septem libras percipient, et clerici de choro triginta solidos; ita quod nec canonici, nec clerici aliquid inde percipiant, nisi interfuerint dictæ missæ. Cæterum postquam vocante Domino transierimus ex hoc mundo, fiat de prædictis viginti sex libris quod superius est expressum.

Insuper volumus ut, de redditibus sexaginta et decem solidorum Turonensium quos dudum apud Locum-Veris enim et in dicta ecclesia ad usum deputavimus lampadarum, nisi dictæ lampades ardeant in ecclesia die ac nocte, illi redditus in die nostri obitus et aliis duabus commemorationibus quæ fiunt in ecclesia Rotomagensi pro nobis, per manus hebdomadarii erogentur in pane, ita quod tertia pars prædictorum quolibet termino **430** ex-

pendatur, supradictam autem summam mille et septingentarum librarum Turonensium, quam exnunciam ad emendum redditus, ut prædictum est, quam etiam ad inceptiorem domus deputamus, præcipimus per manus supradictorum in thesauro Rotomagensi deponi, consignari, et conservari diligenter et fideliter, donec completa sint ea quæ sunt de prædicta pecunia facienda. Et quilibet eorum bona fide promittat quod non permittet dictam pecuniam in alios usus converti, vel pro alio negotio unquam tingi. Sane volumus ut spatium, antequam aliquid de supradictis viginti sex libris percipiant, commendationis nostræ duo termini per archiepiscopum unum cum decano et capitulo assignentur. Item scriptis a nobis memoriam reducentes defectum qui fiebat in missis quæ cantantur in majori altari beate Virginis, quem per constitutionem nostram volumus aliquando relevare, qui tamen ob negligentiam aliquorum nondum est, sicut dicitur, relevatus; attendentes quod nos, qui canonicos ad serviendum non compulimus, fuimus negligentes, ordinamus et disponimus ad prædictam nostram negligentiam expiandam, ut statim assignentur de bonis a Deo vobis collatis quingentæ libræ Turonenses ad emendos redditus, **431** qui deputentur presbytero diacono, et subdiacono canonicis qui in majori ad

A magnam missam ministrabunt altari; ita quod inter ipsos singulis diebus pro rata æqualiter dividantur, et hoc fiat per supradictorum manus, decano tamen Rotomagensi vocato, qui tenetur diligenter negotia capituli procurare. Prædicta omnia volumus in vita nostra executioni mandari; et nisi in vita nostra, vel saltem infra annum post mortem nostram prædicta executioni mandentur, ordinamus, disponimus, et sub interminatione divini iudicii injungimus, archiepiscopo qui pro tempore fuerit, ut prædictis personis et successoribus eorum, ut mora postposita pauperibus, piis locis, videlicet domibus leprosororum, pauperibus monasteriis monialium et religiosorum, necnon et aliquibus pauperibus virginibus maritandis, si inveniantur, in promptu prædicta nostra bona studeant erogare. Nobis tamen potestatem duximus retinendam disponendi et ordinandi aliter de dicta pecunia, nisi ea quæ pro ecclesia Rotomagensi mandamus fieri, ut supra dictum est, in vita nostra celeriter impleantur. Volumus insuper ut prædicta omnia exsequenda dilecti socii nostri M. Petri S. Audomari propter consensus (60) et præsentia requirantur.

432 Datum Lugdani, anno Domini millesimo ducentesimo quadragésimo quinto, in festo S. Laurentii.

FUNDATIO XVI CLERICORUM

COLLEGII CLEMENTINORUM

In ecclesia Rotomagensi, anno 1350.

(Ex archivis ejusdem collegii.)

Clemens (61) episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Credita nobis a Domino plurima talenta pensantes, et considerantes attente quod ab eo cui plus committitur plus exigitur, utique deterremur, ne nos qui plus cæteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur, inde ab Auctore mundi gravius iudicemur, quia cum adauctis donis donorum crescant etiam rationes, pressi pondere peccatorum digne famulari Domino non valeamus. Ut igitur gratiæ divinæ præmium, quod merita nostra non exigunt, aliorum patrocinii consequi mereamur, ad Dei omnipotentis laudem et gloriam et beate Mariæ Virginis Matris ejus, aliorumque sanctorum honorem, et pro nostra, ac prædecessorum ac progenitorum, nostrorumque fidelium animarum salute, in ecclesia Rotomagensi, quæ nos divina dispositione **433** dudum habuit in sponsum, et nunc in patrem ac dominum recognoscit, ut in ipsa quoque ecclesia **D** per hoc circa divinum cultum decoris et honoris suscipiat incrementa, sexdecim perpetuorum clericorum, seu capellanorum numerum, sive collegium auctoritate apostolica instituissemus ac etiam ordinamus, et eos capellanos seu clericos Clementinos, Clementis videlicet papæ VI, volumus nominari, auctoritate statuentes eadem quod dictorum sexdecim clericorum seu capellanorum duodecim in sacerdotio, et duo in diaconatu ac reliqui duo in subdiaconatu sicut ordinibus constituti; quodque ipsorum singuli singulos denarios quatuordecim diebus singulis percipiant pro eorundem stipendiis, et ultra quatuordecim prædictos denarios, alios duos denarios usualis monetæ perpetuo percipiant

(60) Hic aliquid deesse videtur.

C in qualibet processione solemnium. Ordinamus insuper quod singuli dictorum clericorum seu capellanorum duodecim, in sacerdotio constitutorum, ut præfertur, sex singulis in capellis ipsius ecclesiæ secretè per seipsos, vel impedimento legitimo impediti, per alios idoneos sacerdotes, per integram unam hebdomadam perpetuo celebrent unam missam, et quod singuli aliorum sex unam similiter missam celebrent per aliam unam **434** hebdomadam successive; quodque ipsorum quilibet die illa qua, ut præmittitur, celebrabunt, ultra prædictos quatuordecim et duos denarios, percipiant alios denarios quatuor monetæ ejusmodi usualis. Statuimus etiam quod dicti sexdecim clerici seu capellani omnes invicem in capella Sancti Joannis, quæ in eadem ecclesia sita est, semel in septimana qualibet congregentur, et, quando in humanis egerimus, de Trinitate, vel de sancto Spiritu, aut de beata Virgine, sive de beatis apostolis Petro et Paulo, seu de sancto Martiali, et postquam hujus incertæ ac labilis consummaverimus vitæ cursum, de mortuis celebrent solemniter unam missam; quodque sacerdos hujusmodi missam solemniter, ut prædicitur, celebrans, viginti quatuor, diaconus vero et subdiaconus sacerdoti ministrantes eidem, quilibet eorum decem et octo, et reliqui dictorum clericorum seu capellanorum, videlicet qui fuerint in hujusmodi celebratione præsentis, singuli videlicet eorum singulos duodecim alios denarios qualibet videlicet die, qua in qualibet septimana solemniter missa hujusmodi celebrabitur, ut fertur ultra, quatuordecim et duos ac quatuor alios denarios supradictos monetæ percipiant antedictæ. In hujusmodi autem perceptione **435** denariorum quatuordecim eisdem clericis seu capellanis

(61) Qui fuit Petrus Rogerius Rotom. archiepiscopus.